

רצא א מזוזות יחיד וכו'. נריימא פרק קמא דיומא (דף י"ב) ופירש רש"י נדקת שמא נרקה או נגנבה ושל רביס אין להטריח עליו הרבה שאל טעמא יהא כל אחד אומר יעשו חמרי. ונראה לאפילו בית שיש בו הרבה בעלי חיים ועושין יחד מזוזה א מזוזות יחיד נבדקת פעמיים בשבע שנים וש"ל רביס אחת נפמח הסמוך לרשות הרביס נקראת של יחיד דאין נקרא של רביס אלא דשערי חצרות ומדינות ועירות והכי משמע מפירוש רש"י (שם ד"ה) ושל רביס): השוכר בית מחבירו וכו'. נמליעא סוף פרק השואל הנאמרו נסימן רפ"ט (סעי' ז) ג):

רצא פרטי רמזי דיניס החבוארים בזה הסימן [א] מאי זה זמן לאי זה זמן נבדקת: [ב] חיוב מזוזה על השוכר ואם יטלנה בידו כשיצא: [ג] מי הם חייבים במזוזה:

א מזוזות יחיד נבדקת פעמיים בשבע שנים (א) ושל רביס פעמיים [א] ביובל: ב (ב) השוכר בית מחבירו חייב השוכר לקבוע בו (ג) מזוזה ולתקן מקום קביעתה. (ד) ולא יטלנה בידו כשיצא. (ה) ואם שכרו מגוי נוטלה כשיצא:

סימן רצא

פרטי רמזי דיניס החבוארים בזה הסימן

[א] מאי זה זמן לאי זה זמן נבדקת: [ב] חיוב מזוזה על השוכר ואם יטלנה בידו כשיצא: [ג] מי הם חייבים במזוזה:

א מזוזות יחיד נבדקת פעמיים בשבע שנים (א) ושל רביס פעמיים [א] ביובל: ב (ב) השוכר בית מחבירו חייב השוכר לקבוע בו (ג) מזוזה ולתקן מקום קביעתה. (ד) ולא יטלנה בידו כשיצא. (ה) ואם שכרו מגוי נוטלה כשיצא:

ב ור"א יב"נה וכו'. שם ננריימא מביא מעשה על זה נאמר שנטלה בדו ור"א וקנר אשמו ושני בניו וכתבו התוספות לשם הא דאסור במזוזה טפי מלניח דמטילין מנגד לנגד שאני מזוזה לפי שעל ידי שיטלנה ור"א המזיקין נאין לבית וכלאו מזיק אותן שדורו בבית. ולפי זה חייב הנא לדור בביתו אחריו לשלם לראשון דמי המזוזה שהניח בביתו וכן כתב הר"ר מנוח מביאו בית יוסף:

ב השוכר בית מחבירו חייב השוכר לקבוע בו מזוזה. נריימא נמליעא סוף פרק השואל (קג): ופ"ש ולתקן מקום קביעותה. שם (קא): נעילא דאיפשיטא: וכתב הר"ר מנוח ומסתברא שאפילו השכירו נחוקת שיש לו מזוזה ואין לו לא הוא מקח טעות כדאמרין גריס פסמים (ד): ניחא ליה לאיניש למעבד מלוה בין

ג גופיה בין נממוניה: ופ"ש ור"א יב"נה בידו כשיצא ואם שכרו מגוי נוטלה כשיצא. נריימא נמליעא סוף פרק השואל (קכ). וכתבו התוספות (שם קא): ד"ה לא לא יטלנה ור"א אף על גב דאמר שמואל (שם כג) דמטילין מנגד נבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין נאין בבית שאלו מזוזה וכשנטלה כאלו מזיק אותן שדורו בבית (א). וכתב הר"ר מנוח על הא דלא יטלנה בדו ור"א שאם הראשון מקפיד על דמיה טוב לשלמה לו אצל און מוטיאין ה'. והא דאמרין דאם שכרו מגוי נוטלה כשיצא כתב הר"ר מנוח דהוא הדין אם הימה של ישראל והשכירה לגוי דנוטלה בדו כשיצא ופשוט הוא (ב):

דרכי משה

רצא אפשר לחתוך רק כרי צורך התיקון ולא יהיה גנאי לספר תורה שתראה יריעה אחת ארוכה מחברתה או היה נראה להתיר כי בלי ספק מעלה היא כי בתחילה גליון ואחר כך מגוף הספר אבל לחתוך ולהניח השאר אינו נראה עכ"ל. אמנם בתשובת בר ששת סימן ל"ב כתב אף על פי שהספר תורה היא קרועה וצריכה גניזה אסור ליקח מגליונותיה לכתוב עליהן מזוזה כל שכן לדבק בה קרע ספר תורה דאז אינו משמש רק מעשה דבק בעלמא עכ"ל. ואפשר לומר דבאי אפשר לתקנה אף הריב"ש מודה דשרי:

פרישה

(ג) השוכר בית מחבירו חייב השוכר לקבוע בו מזוזה. לפילו שכר על מנת שיהא בו מזוזה משום דניחא ליה לאיניש דענד מלוה בין נממוניה בין נממוניה, רבינו מנוח. ואף על גב דשחור מהשכירות ממחם זה ואומר נהיא שאינו רוצה לפנות המלוה מכל מקום אמרין טדאי שחור מטעם אחר אלא שמולה הטעם מכת המזוזה וכמ"ש בהלכות פסם סימן תל"ז (פרשה אומ' ו): (ג) ור"א יב"נה בידו. (כמס' התוספות אף על גב דאמר שמואל דמטילין ניחא מנגד לנגד נבי מזוזה אסור לפי כו'. עכ"ה) כשיצא. לפי שהמזיקין נאין לבית שאין לו מזוזה וכשנטלה כאלו מזיק אותן שדורו בבית. ואם מקפיד על דמיה טוב לשלמה לו (אצל און מוטיאין), רבינו מנוח. וכ"כ לקמן (סוף משפט) נסימן ש"ד ה': (ד) ואם שכרו פעכ"ם כו'. והוא הדין אם משכרו

דרישה

רצ [א] לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. זה לשון התוספות בפרק המוציא יין (שבת) דף ע"ט ע"ב (ד"ה הא) אף על גב דפרשת שמע רחוק מפרשת והיה אם שמוע ואם כן אפילו בלא טעם דאין מורידין אי אפשר לעשות ממנה מזוזה י"ל כגון שהיה פרשת שמע כתובה בסוף העמוד וכתוב פרשת והיה אחריה או שהיה פרשת והיה כתובה בראש העמוד וכתוב פרשת שמע למעלה ממנה בגליון עכ"ל. וקשה דאמרין לעיל (סי' רפח, רלב): דאם הגיה אפילו אות אחת פסולה וכתב בית יוסף (שם ד"ה ומ"ש ועד שאין) הטעם משום דאמרין במכילתא כתבן שלא כסדרן יגזרו ודוחק

הגהות והערות

רצא [א] בכת"י פארוי "ושל רביס ביובל": [ב] בכת"י פארוי "לעשות לו מזוזה": [ג] לפי זה מתייחס כאן הכ"ח למ"ש הטור, ולתקן מקום קביעתה: [ד] וכן העתיק בר"מ הארוך, ובהג"ה בשלחן ערוך כתב הרמ"א דצריך לשלמה לו. ועיין בברכי יוסף: [ה] דל"א יטלנה כשיצא: [ו] כן איתא בכת"י, בנדפס "וכן הוא בהגמ"ר", וליחא שם: [ז] בסהרי"ל לפנינו "להטיב לו": [ח] ראה מסכת עבודה זרה ו' ע"ב, ושם כו ע"א, טור י"ד רש סימן קנח:

בבית שיש בו מזוזה אין להשוכר שני מקום לברך
דהוא לא נתעסק בה כלל וכבר בירך השוכר שלפניו
כמ"ש הברכ"י, ואין לצרף קביעת המזוזה שהיה ע"י
הראשון וכבר בירך עליו.

והנני חותם מעין הפתיחה בתודה ובברכה

יוסף של' אלישיב

בטליתו כן מברך אף שאין לצרף הלבישה הראשונה,
וע"ז כתב דבעטיפת הטלית כשהוא לבוש בטליתו אבל
עצם לבישתו הוא כמתעטף וכהא דמכות כ"ב בהיה
לבוש כלאים וזה מיקרי עוסק במעשה המצוה כל רגע
שהוא לובש הטלית ושפיר מברך (ואף שבלבישה
הראשונה בירך על הטלית ואח"כ לן בטליתו) משא"כ
במזוזה שאין שם עסק הגוף וחסר כאן הקביעות, ולכן
אם יש מזוזה בבית ומצא השוכר הא' אף שבא לדור

סימן ק"ז

בענין המשכיר בית לאחרים מי חייב במזוזה

בעה"י ט"ז אדר תשל"ו

כבוד ידידי הרה"ג משה ויסמן שליט"א

ברכה ושל' רב

עיי"ש, ש"מ שאחרי שהשכירו להגוי אין כזה שום
הפרעה, ומה לי נכרי מה לי יהודי.

וע"כ דכוונתו הוא שאם לא היה שוכרה היה חייב
המשכיר, גם כשאינו דר בבית, ונראה
שהנמוק"י הולך בשיטת רבינו יונתן ה"ר בשיטמ"ק
ב"מ ק"א "מזוזה חובת הדר כלומר על השוכר
לעשותה לפי שהיא עשויה לשמירה מי שהוא עומד
בבית - אבל ליכא לפרושי חובת הדר לפי שאין בית
חייב במזוזה אא"כ דר בה דהא קי"ל אפי' יש לו
עשרה בתים שאינו דר בהן דירה קבועה אלא שנכנס
בהם פעם אחת בשנה חייבות כולן במזוזה."

מכתבך מיום כ"ג שבט קבלתי, וע"ד השאלה באחד
המשכיר ביתו לאחרים יחד עם הרהיטים
הנמצאים בבית, אם המשכיר חייב במזוזה מידי דהוה
אבית האוצר.

אין אני רואה שום מקום לחייבו במזוזה אחרי
שהשכיר גם את הבית גם את הרהיטים, ואין לו
לבעלים שום דריסת רגל בבית ולא זכות השתמשות
במשך ימי השכירות - ברהיטים, ועיין דרישה סי' רפ"ו
"בית המתבן ואוצרות יין ושמן וכל הני דלעיל אפי'
אינם דרים שם ממש כיון דיוצאין ונכנסין בהם חשיב
בית דירה" עכ"ל.

אמנם הנמוק"י סוף ה' מזוזה כ' בזה"ל "משכיר בית
לחבירו על השוכר שהוא צריך לשמירה כיון
שהוא דר בתוכה, ואע"ג שאם לא הי' שוכרה הי' חייב
המשכיר לעשות מזוזה מידי דהוה אבית העצים ובית
התבן אפי' כיון שהשוכר לא מצא בה מזוזה חייב
לעשות לה מזוזה". עכ"ל והנה ז"ב שאין לומר בכוונת
הנמוק"י דדעתו לחייב את המשכיר גם לאחר שהשכיר
את הבית לאחר, שהרי מכואר בע"ז דף כ"א "א"ה
בתים נמי איכא תרתי, חדא חניית קרקע וחדא דקא
מפקע להו ממזוזה, ארמ"ש מזוזה חובת הדר היא"

והנה דעת הרמב"ם פ"ו מה' מזוזה "בית התבן בית
הבקר פטורין מן המזוזה שנא' ביתך המיוחד
לך" ועיי' סוף סוטה לגבי חזרה מעורכי המלחמה מי
האיש אשר בנה בית אין לי אלא בית התבן ובית
הבקר מנין ת"ל אשר בנה מ"מ, ראב"י אמר בית
כמשמעו, ובשו"ע פסק כדעת הרא"ש דבית התבן כן
חייב במזוזה וכ"ד הנמוק"י, וזה מ"ש הנמוק"י
דהמשכיר חייב במזוזה גם כשאינו דר בתוכו דלא גרע
מבית התבן אף שאינו בכלל בית, כמשמעו, כ"ש ביתו
העומד לדירה, נאך לאחר שהשכיר לאחר נהי דשכירות

לא קניא ושפיר קרינא ב"י ולא תביא תועבה אל ביתך מ"מ לענין הונאה קי"ל דשכירות ליומ"י מכירה היא לענין שישתמש בו כל ימי שכירותו ע"י נימק"י סוף פ' הוהב, ופקע ממנו זכות ההשתמשות בדירה] אולם להלכה נקטינן דמזוזה חובת הדר היא פשוטו כמשמעו. וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מה' מזוזה "מפני שמזוזה חובת הדר היא ואינה חובת הבית", וכ"כ הרא"ש בשמ"ק שם "חובת הדר היא כלומר אדם שיש לו בתים ואינו דר בהם אינו חייב לקבוע בהן מזוזה".

ברם נהי דאין לחייבו בקביעות מזוזה משום לתא דידי, אך מ"מ כשמשכיר ליהודי, ויודע שהם לא יקבעו מזוזה, אם השוכרים לא יכולים להשיג דירה אצל גוי, הרי יש לדון בזה משום לפני עור, ואכמ"ל.

והעני בזה דוש"ח

יוסף שלוש אלישיב

סימן קיח

בענין שוכר שהפך את האמבטיה לחדר רגיל האם חייב במזוזה

בס"ד כ"ו טבת תשמ"ט

לדידי הרכ הגאון המצויין מהור"ר חנוך העניך קרלנשטיין שליט"א ר"מ דשיבת ירוחם.

ברכה שלוש רב.

ע"ד השאלה, משרד הישיבה שכר מחברת עמידר שתי דירות סמוכות זל"ז, והחיבור ביניהם עובר דרך שני חדרי האמבטיה של הדירות, היינו שהמעבר בין דירה אחת לשניה היא ע"י שנכנסים לחדר האמבטיה ועוברים בו דרך פתח שנפרץ לחדר האמבטי' וכך נכנסים לדירה השני', והפועלים עקרו את האמבטיות והכיורים וכדו' ועכשיו שני החדרים ריקים, והואיל ושני המעברים האלו יש בהם צורת הפתח האם חייבים לקבוע מזוזה או להיפך אסור לקבוע בהם מזוזה, והאם יש כח להשוכר להפקיע מהחדר הזה שם מרחץ.

ע"י שו"ת פנים מאירות סי' פ"ו "קהל שרצו לשנות המרחץ לעקור התנור והספסלים ולהשתמש בו כחדר", ופסק דודאי מהני עקירת השם ובפרט בשינוי מעשה, דאף מעשה כל דהו סגי, מידי דהוי אבית שהקצוהו לעבודה זרה אם הוציאוהו משם היינו שלא להכניס עוד שם ע"ז, מותר להשתמש בו, וכ"ש במרחץ דקיל טפי אי מבטל לגמרי שלא לרחוץ עוד דשרי ללמוד שם דבר שבקדושה וחייבים לקבוע מזוזה, ע"י"ש.

והנה זה שהפועלים עקרו את האמבטיות והכיורים וכדו', אם הפעולות הללו לא נעשו בניגוד

לדעת חברת עמידר הרי מילתא דפשיטא שהם יכולים להפקיע שם מרחץ מהם.

וע"י ירושלמי שלהי מעשרות, "נחתום לא בדעתו הדבר תלוי, בדעת הלקוחות הדבר תלוי", [כלומר שהוא אינו עושה כשביל עצמו אלא כשביל הלקוחות שלוקחין ממנו, פ"מ] והוא הדין בנוגע לחברת עמידר.

ובעצם הדבר אי נקטינן דשכירות ליומ"י ממכר הוא לכל מילי, אם כי דעת התוס' בע"ז ט"ו שזה לא נאמר אלא לענין אונאה, דעת הרבה מן הראשונים דלא כהתוס' ע"י מחנ"א שכירות סי' ה' שכן דעת הרא"ש הר"ם הריטב"א והרמב"ם, וד"ש בע"ז דכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה משום דשכירות לא קניא, הוא מטעם דכספו המיוחד בעינן, עיי"ש, ואכמ"ל, אכן בנוגע לג"ד אין אנו צריכים לזה וכאמור לעיל.

בברכת התורה

יוסף שלוש אלישיב

דין המשכיר והמשאיל

למ. אם השוכר או השואל מתרשל לקבוע מזוזה, נראה שבעל הבית פטור^(צא).
 מ. פונדק שביד המשכיר להשתמש בו, והריהוט שלו, אף אם דרך המשכיר להיכנס בו כדי לסייע לשוכר^(צב), נראה שהמשכיר פטור^(צג).

ברשותו, המשכיר פטור כדמוכח בע"ז (כא, א) ע"ש.
 אך לענ"ד מסתימת הפוסקים שפטרו תוך ל', ולא ביארו שהמשכיר חייב מיד, לא משמע כן. ועוד דאם המשכיר חייב, ממילא אסור לשוכר לדור שם בלא מזוזה משום לפנ"ע, ואיך סתמו לפטור. וביותר יקשה לדעת הגמ"י שהשוכר מגוי פטור, ולדידיה כשאמרו (במנחות מד, א) ששוכר בית בא"י חייב, ופונדק תוך ל' פטור, ע"כ דמיירי בפונדק שבעליו ישראל, ומדאמרו פונדק תוך ל' פטור, משמע דאף בעל הבית עצמו פטור. וכן משמע מהא (מנחות לב, ב) דשל בית מונבו עשו זכר למזוזה, ופרש"י כיון שדרו תמיד בפונדקאות שלא היה בפתחם מזוזה ע"ש, ומסתמא אותם פונדקאות היו בחלקם של ישראל, שהרי בא"י מיירי, ואפ"ה לא היה בהם מזוזה, ומבואר שפתח פונדק שבעליו ישראל פטור.

וכ"מ ממש"כ בירושלמי (סוף מגילה) שהשוכר פונדק פטור אך אם קבעה כשיוצא לא יטול את המזוזה, ע"ש. וע"כ דמיירי כשבעה"ב ישראל, דאם בעה"ב גוי הרי חייב ליטלה, ואי נימא שבעל הפונדק חייב, פשיטא שאסור ליטלה משום חיוב המשכיר, ומאי קמ"ל. וכ"מ בחינוך כל בו ועוד ראשונים דכתבו שהשוכר בית והדר בפונדק חייב, וסיימו שהמשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות את המזוזה, דמזוזה חובת הדר היא. ומדלא חילקו משמע שאף בפונדק המשכיר פטור. וכ"מ ממש"כ בס"ק צו.

וכן מוכח לענ"ד מהסוגיא בע"ז (כא, א) דאיתא התם שהמשכיר את ביתו לגוי, אינו מפקיע את הבית ממצוותו, 'כיון שמזוזה חובת הדר היא'. וברש"י משמע דכיון שאינה חובת בית ל"ח מפקיע את המצוה, ואם דיור השוכר הגוי [וה"ה שוכר ישראל] מחייב את המשכיר, אף אם הפטור משום שלא מיקרי 'ביתך' של המשכיר, עדיין יש כאן הפקעה, שהרי המחייב קיים. אמנם בתוס' רבנו אלחנן (שם) פירש שכוונת הגמ' שאין הישראל מפקיע את המצוה בזה שהשכירה, אלא בזה שאינו דר שם, ואין זה הפקעה בידיים. ולדבריו הס"ד בגמ' היה שכשהבית עומד ריק חייב במזוזה ובוזה שהשכירה הפקיעה מהחיוב, וע"ז אמרו שמזוזה חובת הדר, ואין כאן חיוב רק כשרד בפועל, וממילא אין כאן הפקעה בידיים, ולדבריו שפיר י"ל שהסיבה שדירוי הגוי אינם מחייבים, הוא משום דלא הוי 'ביתך' של המשכיר. ומ"מ יש לדייק כדברינו מדכתב שם וז"ל 'שאינ חיוב

וסיעתו שתוך ל' פטור משום שאינו דיור של קבע, מסתבר דבעינן שידור במשך ל' יום בבית הראוי לדיור קבע.

(צא) קיי"ל מזוזה חובת הדר ולא חובת הבית, ע"י רמב"ם (פ"ה הי"א). ואמנם היה מקום לומר דכיון שהמשכיר משתמש בבית להשכרה, הרי זה כאילו הוא עצמו דר שם, וחייב במזוזה. אך בגמ' (ע"ז כא, א) מבואר דהמשכיר בית לגוי, המשכיר פטור מהמזוזה, דאיתא התם דהמשכיר בית לגוי אינו מפקיע את הבית ממצות מזוזה, דכשהגוי דר שם הבית פטור דמזוזה חובת הדר היא, כמבואר שם בכל הראשונים. ואי נימא שדיור השוכר הגוי מחייב את המשכיר, אלא שאינו יכול לקבוע מחמת עיכוב הגוי, הרי מבטל את הבית ממצוותו. ופשוט שה"ה אם השוכר ישראל. וכן מבואר בהרבה ראשונים בפסחים (ד, א) ובב"מ (קב, א) דמשום שמזוזה חובת הדר היא המשכיר פטור ע"ש. ועוד יתכן דכיון שהתשמיש עתה אינו בבעלות הישראל לאקרין ביה ביתך, וכ"ז בערוה"ש (רפג, ג).

אמנם מרבנו יהונתן מלוניל (שהו"ד בשיטמ"ק ב"מ קב, א) נראה לכאורה שדיור השוכר מחייב את המשכיר, וכן הבין השב"ל (ח"ו ס"ס קסא), אך לענ"ד יש לפרש את כוונת הר"י מלוניל באופן אחר וכמש"נ בח"ב (סי' קה). גם בקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב (ח"א קיז) הבין שלר"י מלוניל חייב קודם שדר בבית, ואפ"ה ביאר דמודה הרי"מ שהמשכיר פטור, כיון שהבית ברשות השוכר, ובביאור דברי הר"י מלוניל עבמש"כ שם.

(צב) שהרי כך הדרך בפונדק, ואפ"ה סתמו שפטור. והטעם שאין כניסתו לצורך דיור אלא לצורך עבודה, וכמש"נ בס"ק נ"ד שעבודה אינה נידונית כדירור. ועו"ל דכיון שרק נכנס ויוצא אינו דיור, ול"ד לאוצר שהמחייב הוא מה שנכנס ויוצא (כמבואר בש"ך רפג, ב), דנראה דכוונת הש"ך שהכניסה והיציאה בצירוף איחסון חפציו מחייב, תדע דהא י"א שבי"ש חייב רק מדרבנן, אף שנכנס ויוצא בו.

(צג) אמנם הערוה"ש (רפג, מח) והשאלת דוד (סי' ח) כתבו דהא דאיתא שפונדק פטור, מיירי כשבעל הפונדק הוא גוי, אך כאשר הוא ישראל, אף שהשוכר פטור המשכיר חייב. וחיוב המשכיר הוא מיד ככל בעה"ב בבית אוצר שלו. והוסיפו דכ"ז רק בפונדק שהוא עדיין ברשות המשכיר, משא"כ משכיר בית כיון שאין הדירורים

מא. דירה מרוהטת העומדת להשכרה, והמשכיר רגיל להיכנס בה כדי להראותה למתעניינים לשוכרה, או כדי להכניח לדיורי השוכר הבא, נראה שפטור^(צ).
מב. חדר המיועד למשרתו הנכרי, אף שהחדר בתוך הבית^(ח), ובעל הבית נכנס ויוצא שם, נראה שפטור^(צ). [אך אם בעל הבית מאחסן שם את חפציו, נראה שחייב^(צ)].
מג. המשאיל חדר לבנו, אף שהאב נהנה בכך שבנו דר לצידו, נראה שהאב פטור^(צ). אך אם האב נכנס ויוצא שם, נראה שחייב^(צ).

המשרת ולכן הדיור מתייחס למשרת. ויש להביא מקור לכך, מדאיתא (ביומא יב) שלר"י לשכת פלהדרין פטורה, משום שדיור הכ"ג הוא דיור בעל כרחו, וביאר תוס' (שם) דהיינו שאינו דר שם עם בניו וב"ב. והנה לשכ"פ היא בבעלות הציבור כמש"כ בח"ב (בסי' א), ואם דירת משרתיו מחייבת מדין בית אוצר, עדיין יש לחייב את הציבור לקבוע מזוזה בלשכ"פ מדין בית אוצר, שהרי היא משמשת אותם להשכין בו את הכהן גדול לצורך עבודת יוהכ"פ (ואף דבעינן שבעה"ב יכנס ויצא בבית אוצר, מסתמא הכהנים נכנסו בלשכ"פ כדי לסייע לכ"ג), וא"כ צ"ב אמאי פטור משום דירה בע"כ, והרי כלפי הציבור הוא משמש כבית אוצר גמור שאינו בע"כ, וכמו שרפת בקר חייבת אף כשהבהמה דרה שם בע"כ, כיון שכלפי בעה"ב הוא איחסון גמור. אלא ע"כ שדיור הכ"ג אינו מחייב את הציבור מדין בית אוצר, והחשוב הוא רק על הכ"ג, וכיון שהכ"ג דר בלשכ"פ בע"כ, פטור. ויש ללמוד מזה לניד"ד, שאין חיוב על בעה"ב מחמת דיור המשרת, ואין חיוב על המשכיר מחמת הדר בפונדק כמש"נ לעיל.

(צז) נראה דאף אם רגילים הגויים לעמוד שם ערומים, חייב. ואף דקיי"ל דבית אוצר שעומדים בו ערומים פטור, הא כתב הערוה"ש (רפוי"ב) שהטעם שבית דירה שעושים בו תשמיש גנאי חייב, משום דתשמישי הגנאי בטלים לדיור, וחשיב כעשוי לכבוד, ולפי"ז הה"נ שתשמישי הגנאי בטלים לעיקר הדיור של הגוי וחשיב עשוי לכבוד. [ואגב יש לעורר על מכשלה מצויה, שמצוי שהמשרתים הגויים מכניסים שם ע"ז, וכיון שהבית ברשות בעה"ב, יש בזה איסור דאורייתא של לא תביא תועבה אל ביתך, ובעיקר בא"י - עי' יו"ד קנא,י].

(צח) ברע"א (סי' ט) מבואר שדיור בניו וב"ב אינו מחייב, ודלא כנח"צ (ס"ס רצא) וס' חובת הדר (פ"ו סק"ו) שיש לחייבם מדין בית אוצר, ואולי לשיטתיהו שגם דירת משרתיו מחייבתו. אך לענ"ד אין לחייב מדין בית אוצר וכנ"ל, ואף את"ל שיש לחייבם מדין בית אוצר, היינו דוקא היכא שבעה"ב יוצא ונכנס שם כמש"נ בפל"ד סעיף ט ועי"ש בסי"ג.

(צט) דנראה שלהשתעשע עם בניו הוא חלק מהדיור וכמש"נ בפרק ב ס"ק פ"א.

מזוזה מה"ת אלא כשבעליו דר בו' וכו', משמע שדיורי אחרים אינם מחייבים את בעה"ב. וכ"מ בתוס' שם (ד"ה דהא) דהוכיח שאם הישראל לא ידור בה פטור, שהרי אפילו אם שכרה ישראל וכו' לא יתחייב המשכיר, עי"ש. ומבואר שהסיבה שהמשכיר פטור הוא משום דמזוזה חו"ה, דאם הטעם שהמשכיר פטור משום דלא מיקרי ביתך, אין זה סיבה לפטור כשלא השכירה ואינו דר בה. אמנם טעמא בעי אמאי דיור השוכר אינו מחייב את המשכיר מדין בית אוצר, וי"ל שתשמיש בית היינו מקום המגן עליו או על נכסיו מחמה וקור וכדו', וכן רפת בקר וכדו' מגינה על בהמתו מחום וקור וכדו', והוי תשמיש בית, משא"כ בפונדק שאינו מגן עליו או על ממונו אלא על השוכר, אף שלמשכיר יש מכך הנאה כספית, ל"ח דיורי בית. אלא שעדיין יקשה כיון שהריהוט של המשכיר עומד בפונדק והבית מגן עליו, מדוע לא יתחייב המשכיר מדין בית אוצר, ובשלמא היכא שאין המשכיר נכנס ויוצא שם או שאין לו בעלות להיכנס ולצאת שם, י"ל דלא קרינן ביאתך ופטור כמש"נ בפל"ד ס"ט, אך הרי מצוי פונדק שהבע"ב רשאי להכניס שם עוד שוכרים, וברשותו להיכנס ולצאת שם, ואף בפועל נכנס שם, ואמאי פטור המשכיר. וי"ל דמ"מ אינו נכנס שם לצורך חפציו אלא כדי לשמש את האורחים ואי"ז דיור כמש"נ בפל"ד ס"ג. ועבמש"כ בפל"ג סק"א.

(צ) דומיא דפונדק, דגם בפונדק הריהוט שייך למשכיר, ובעה"ב נכנס ויוצא שם, גם בשעה שהשוכרים דרים שם, ואפ"ה פטור כמש"נ בס"ק צ"ג [וכבר נתבאר שם שאין לחלק בין משכיר פונדק למשכיר בית].

(צה) דלא כמש"כ בס' חובת הדר (פ"ב סק"א) שאם החדר בתוך ביתו חייב, וכמש"נ בפרק ב סט"ו. גם בתשו"ה (ח"א סי' תרנ) כתב שחדר שבתוך הבית חייב, וביאר כיון ש'שעלול לשנותו למטרה אחרת וחשיב כדירתו'. אך לענ"ד קודם ששינה את תשמישו, עדיין אי"ז דירתו ופטור, שהרי מזוזה חו"ה היא.

(צו) ראיתי מי שדן לחייב משום דהוי כבית אוצר, אך לענ"ד נראה דפטור לא מיבעי היכא שאין בעה"ב נכנס ויוצא שם כמש"נ בפל"ד ס"ט, אלא אף היכא שבעה"ב נכנס ויוצא שם נראה שפטור, דדיור המשרת אינו כאיחסון חפציו של בעה"ב, דהדיור הוא ע"פ החלטת

כשרות, ואם מי שיכנס לשם לא ישנה המזוזות ביום שנכנס, אז נשאר אותו האיסור שיש באופן הרגיל, דשני הטעמים המובאים בתוס' בשבת (כב. ד"ה רב) שייכים גם במקום כזה. ויעץ רבינו שהבעל הבית הראשון יבקש מחבר או מהבעל הבית החדש שכשיסירם הבעל הבית החדש ישלחם אליו.

על מי מוטל חיוב המזווה במלון

רנז] ולגבי חיוב מזווה במלון השיב רבינו שתלוי בזה שאם בעל המלון אחראי על נתינת מקום הלינה והאכילה לאורחיו, אז נחשב כסמוך על שולחן בעל המלון וכאורח, ובעל המלון מחויב במזווה, דהוה ממש כאורח או בן, ורק שכאן הבעל הבית מצריך שהאורח ישלם לו שכירות. אבל אם בעל המלון רק אחראי ליתן לו חדר וזה כל העסק שלו, ומישהו אחר נותן לו האוכל אז הוי כשכירות רגילה שעל השוכר מוטל החיוב להטיל המזווה. ולמעשה אמר רבינו שרוב המלונות שהוא מכיר באמריקה הם מהסוג הראשון ולפיכך האורח פטור ממזווה.

מזווה בחדר כביסה

רנז] והשיב לי רבינו שחדר כביסה^{רמט} מתחייב במזווה, דלא מדייקים הלשון^ג "אינו דירת כבוד" אלא מפרשים שפירושו שאינו כבוד משום שיש בו זוהמה או ריח רע, דהלא גם רפת בקר אינו דירת כבוד ובכל זאת חייבת. וכן איתא בברכי יוסף (על סימן רפ"ו סעיף ד') שתלוי בזוהמה ולא באי כבוד, עיין שם.

מעלית פטורה ממזווה

רנח] והשיב רבינו שאין לשים מזווה על דלת של מעלית, דאף ששמים על פתח של חדר מדריגות, זה משום שלפעמים משתמשים במדרגות לשימושים אחרים כגון שמניחים שם חפצים וכדומה, אבל מעלית שכל תשמישה היא להעבירה ממקום למקום, אין זה נחשב כחדר תשמיש שמצריך מזווה.

רמט. Laundry Room.

רנ. א.ה. הנה השו"ע יו"ד בהלכות מזווה סימן רפו ס"ב, כ' ואם הנשים רוחצות בהם, כיון שעומדות שם ערומות, אין כבוד שמים להיות שם מזווה. והיינו שלא מדייקים מלשון "שאינו דירת כבוד", שמקום כביסה הוא בעצם אינו דירת כבוד, אלא הכל בזה הוא רק תלוי ברוח רע, וחדר כביסה שלנו אין בהם ריח רע, ולא גרע משאר חדרים שבבית שמחויבים במזווה.

מחמירים שלא לכותבו, אבל אין צריך להחמיר בזה, וזהו במילת שלום שהוא ג"כ שם השם, גם שם מסיים שאין מחמירים רכט, וא"כ, כל שכן בשמות שהם ממש חול! והסבים רבינו שבוודאי שום מ"ד לא סובר שאסור, דיש ראייה מערכי פסחים במח' בענין הללוי-ה וכו' שבשאר מילים שכתוב בהם שם השם אין שום ענין להחמיר. ורק אמר רבינו מדברים כאן בהנהגת חסידות.

וגם הזכיר רבינו שיש ראייה שהם ממש שמות חול ממה שיש שטוענים שאם אחר שכתב קל כתב לפניו עוד אותיות עד, שלמשל, נעשה למילת מיכאל, שעובר על מחיקת השם. ודאים שממש נחשב אז כשם חול.

ואמר רבינו שיש גם טעם נוסף למה הוא מיקל. דמאחר שהיה שייך לכתובת גיטין, כבר נהג לכתוב כל שמות כמו שנכתבו בגיטין, וגם דואג שמישהו לא יראה איך שהוא כתב איזה שם ויוכיח משם שכן צריכים לכותבו בגיטין. שמוזכר מקרים כאלו שהביאו ראייה מאיך שמישהו כתב שם, שכן צריכים לכותבו. וכל מי שיש לו שייכות להוראה צריך להזהר בזה.

וסיים רבינו שבפרט אם שולח הזמנות או מכתב תודה, שיהיה נראה מוזר אם לא יכתוב השם האמיתי, וממילא אינו צריך להחמיר.

הלכות מזווה

חיוב מזווה במושב זקנים שהבעה"ב ישראל והדיירים נכריים

רב"א] ושאלתי רבינו האם יש חיוב לבעל הבית יהודי, שיש לו מושב זקנים י"ל שכרגיל, נמצאים שם רק גויים, להטיל על דלתותיו מזווות. והשיב רבינו שבעצם, זה כמו מלון, וכבר השבתי שאין להחשיב מלון כבית שמשכיר למישהו, שרק יש לבעליו טובת הנאה במה שמישהו דר שם. אלא נחשב כאילו אורחיו דרים שם, שזה ביתו, ורק באו לרשותו, ועליו ליתן להם מקום לישון ולאכול, ורק שאורחים אלו משלמים.

אבל אחר כך אמר רבינו שחשב פעם דאולי נשתנה המציאות במלונות, דאולי יש מלונות שבעצם האוכל נפרד מהשינה, דאפשר לחלקם, וממילא רואים שאינם ממש אורחיו, ורק למעשה יכול שאותו איש קיבל העסק להאכילם, ויש מלונות כאלו, שהאוכל נפרד מהשינה. וגם באירופה היה מקומות שהבעלים רק נתן מקום לישון.

רכט. ע' אג"מ אר"ח ח"ו סימן ה.

רל. Nursing Home.

וממילא יש סברא גדולה שבמלונות כאלו, לא נחשב כאורחיו, רק כשוכרים ממש. וא"כ בנידון שלנו, אם יש מציאות כזה, שאין לו חיוב להאכילם, פטור. ואם לא, חייב

משקוף באמצע חדר לעניין מזווה

רכ"ב] והרב וואסערמאן שאל רבינו האם יש חיוב לקבוע מזווה בחדר גדול שיש, באמצע החדר, משני צדדי החדר כמזוזות, ומשקוף שמחברם, כמין קשת^ל, שמשמש כסימן לחלק החדר. והשיב רבינו שצורת פתח רק מחוייב במזווה, אם נחשב כדלת, ולא שייך שיהיה משקוף על כל רוחב החדר, דרק רוחב דלת שייך משקוף.

לקבוע את המזווה בפנים כשיש חשש ביזוי מבחוץ

רכ"ג] והרב ניימאן שאל האם מישהו, שהגויים ביזו את המזווה שלו, זרקו, וכו' מותר לקבוע בפנים בתוך דלתו. והשיב רבינו שבודאי מותר, וגם מחוייב, דאסור לקבוע במקום שעלול לבזותו, ורק יראה שיהיה בתוך טפח הסמוך. ואחר כחצי שנה אם רוצה, ינסה לשימו בחוץ, דאפשר שאז כבר הלכו משם אותם הגויים.

שוב שאלתי רבינו בשביל רב ניימאן האם, מאחר שבלי מזווה, אולי יש מראית עין. שיחשבו הרואים שאינו מקיים מצות מזווה, כדאי לקבוע מבחוץ הבית של המזווה, בלי פרשה בפנים. והשיב רבינו בתקיפות שאין לעשות ענינים של רמאות, ואין כך לעשות.

מזווה בטפח הסמוך לפתח ובדין אלכסון

רכ"ד] שאלתי רבינו בשביל גיסי הרה"ג ר' מרדכי זאב יפה'ן בענין מזוזות ביתו. א. על הדלת החיצוני שלו, נתיירא בתחילה לשים מזווה, ולפיכך רצה לשימו על הדלת, מבפנים. אך היה מאוד קשה לשימו על מזוזת הפתח, ורק בטפח הסמוך היה קל לשימו. וראיתי שלשון החי"א (סימן כלל א', הלכות מזווה, סעיף כ"א) "בתים הפתוחים לרחוב העיר ושם גונבים אותם יש לסמוך בשעת הדחק לקבוע מזווה אחורי הדלת ונ"ל דדוקא במזווה עצמה ולא בכותל", וגם לשון הערוך השולחן (יו"ד סימן רפ"ט סעיפים י"ב-י"ד) וז"ל "ועוד אפילו אם נאמר דכונתו לעיכובא י"ל דזהו כשהניחה להלן ממזוזת הבית או השער... ובלבד שיניחנה במזווה עצמה כלומר לא להלן מהמזווה... ולפ"ז מתיישב שפיר מנהג שלנו בכמה פתחים שלחוץ לרחוב... שקובעים המזווה לא לתוך החלל של פתח אלא אחורי הדלת וכו'".

ואמרתי זה לרבינו, ואמר שאין לו הספרים להביט בפנים, אבל מצד הסברא אינו רואה חילוק בין בלפני הדלת או מאחורי הדלת בענין טפח הסמוך, ושכלל אפשר שכל

איסור נטילת המזוזה

'וכשיתצא לא יטלנה, ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא, וקבר את אשתו ושני בניו (ב"מ קב,א). בטעם האיסור נאמרו ג' טעמים: לתוס' לפי שהמזיקין באים בבית שאין בו מזוזה, וכשנטלה כאילו מוּזק את אותן שידורו בבית^(א): הריטב"א כתב, דכיון דחלה קדושת שכינה בבית זה, אין לו לסלקה משם^(ב): ודעת רב אחאי גאון, שהאיסור הוא רק כשאינו קובעה מיד בפתח אחר, ומשום שבזיון למזוזה לבטלה ממצותה^(ג).

מירה שלא חשש לשמור על בניו, י"ל דעיקר העולה היא כלפי אשתו וב"ב, שתמיד אין בידיהם לקבץ מזוזה. אך מצד בעה"ב החשש הוא רחוק יותר, כיון שאם היה יכל להשיג מזוזה והתירשלה, איהו דאזיק אנפשיה.

(ב) בחידושים הנדמ"ח, והו"ד גם בנמו"י (בב"מ סט). ונלענ"ד שאין כונת הריטב"א לסילוק השכינה בשעה שהכית עומד ריק, שהרי בשעה שאין דרים בבית, אין חיוב מזוזה. אלא כוונתו ע"ד שנתבאר בדעת התוס' שיש לחוש שמא הדייר הבא יתירשלה מלקבוע מזוזה מיד בתחילת הדיור, וגרם לסילוק השכינה בזמן דיור הנכנס. תדע דהא אמרינן התם ואם שכרה מגוי נטלה, והק' הריטב"א פשיטא, ותירץ דקמ"ל אף שרגיל להשכירו לישראל. ואי נימא שאף שהבית עומד ריק ופטור אין לסלק ממנו את השכינה, מאי קשיא לריטב"א, דאף שפשיטא שהגוי פטור, אך מנין הפשיטות שמוותר לסלק את השכינה מביתו, דמנין שבית של גוי גרע מבית העומד ריק, וע"כ כמ"ש.

וכ"מ מהפרמ"ג (מ"ז טו,ב) שהתיר להסירה אם לא ידורו בבית, ולא כתב שיש לאסור לדעת הריטב"א. ויש לנו לקרב את דברי הריטב"א לדברי התוס', דאפשי פלוגתא לא מפשינן, וכ"ש כשדבריו לא הובאו בפוסקים. [ויש בהגדרה זו הרבה נפק"מ וכמ"ש בס"ק ז, י, כו, לב, נה, עו, צג, קכב, קלד].

(ג) בשאלות (פ' שלח, קכו), וכן מבואר בתוס' (שבת כב,א) בתירוצי הא'. ולדעתם צ"ב אמאי נענש בקבורת אשתו ושני בניו רק במזוזה, ולא בציצית, וי"ל דשאני מזוזה דעשויה לשמירה, וכיון שזולל במזוזה אינה שומרתו, וזכר לדבר מה שדרשו חז"ל על הפסוק ויכסהו בבגדים ולא יחם לו. וע"ע בנדפס ע"ש הריטב"א (ב"ס קב,א) שכתב בשאלות, ואח"כ כתב שקבר אשתו כיון שלא ראג לנכנס, כתוס'. וכנראה שיש שם ט"ס.

ולדינא נראה דכו"ע מודו לשאלות שאם אינו קובעה בפתח אחר אסור ליטלה, שהרי בציצית תיירד רק

(א) תוס' (בב"מ קא,ב. ושבת כב,א בתירוצי הב') אלא שצ"ע, שהרי כשיקבע מזוזה יסתלקו המזיקים. ובש"ת משיב דבר (ח"ב פג) כתב שהמזיקים יזיקו את הבית הריק. אך בראשונים (בחולין קלה,ב - קלו,א) מבואר דהסיבה שמזוזה חובת הדר ולא חובת בעה"ב משום דהמזוזה עשויה לשמירה, ומבואר דאינה עשויה לשמירת עצם הבית.

בברכ"י (יו"ד רצא) בתירוצי א' כתב שהמזיקים שיכנסו לא יצאו. וכ"כ בראש"ל צ, וכע"ז כתב בשב"ל (ח"ט ט רכא). ולענ"ד זה תימה דהרי השוכר בית בחזקת שיש בו מזוזה, ונמצא שאין בו, אינו מקח טעות (כמבואר ביו"ד רצא,ב) ומשמע אף אם היתה שם מזוזה ונטולה, ואי נימא שהמזיקים שוב לא יצאו, למה לא הוי מקח טעות. ועוד דלא שמענו שיש להיזהר לקנות בית מרשע שהסיר את המזוזה שהיתה בפתחו [ומש"כ בזהר (ח"ג פ' תזריע דף ג) הוא רק על בית שנכנה לשם עבירה]. ועוד דלפ"ד כשנמצא בבדיקה שהמזוזה נפסלה, היה ראוי שלא לדרור בבית זה עוד. וע"כ שהביאור כמ"ש"כ הלבוש (רצא) ויביא לידי סכנה אותם שידורו שם קודם שיהיה להם מזוזה אחרת, וכע"ז כתב הברכ"י (שם) בתירוצי הב' דיש לחוש שהשוכר יתירשלה מלקבוע. שו"ר שכ"כ בשיטמ"ק (מנחות מא,ב אות כד) 'ושמא לא ימצא מזוזה אחרת מיד' עכ"ל.

ובדברי השיטמ"ק נחא אמאי מוטל על היוצא לדאוג לדייר הנכנס אחריו, כשאיהו דאזיק אנפשיה. דאה"נ כל האיסור הוא משום החשש שלא יהיה בידו להשיג מזוזה אחרת. וצ"ל שהחשש הוא שלא יקבע שלא באונס גמור, דבאונס גמור לכאורה אין חשש סכנה כמ"ש"נ בפרק ג סט"ז. ואין לומר שהקפידא הוא רק מחמת היוזק בני ביתו של הנכנס, שאין בידם כ"כ לקבוע מזוזה. שהרי ודאי אסור ליטול את המזוזה גם אם אין לנכנס בני בית. והא דאיתא (בב"מ קב,א) שהנוטלה נענש שקבר את אשתו ושני בניו, ולא נענש הוא עצמו בגופו, ובחידושים הנדפסים ע"ש הריטב"א (שם) כתב שהוא מירה כנגד

והוא פשוט
ניסוח היפוך
היה לו איזה
המזווה הי"ל
שסובר דיש
א כדחידש
ואה חידוש
ידולי הקדש
שמחדש רק
שגחנינו גם
איירי כלל
סות, אלא
חורף - גם
ד בכונת

ות שרוב
וכשדוע
מ"מ רוב
זוה בימן
ש"ך בשם
מזד הקרא
י. ולפ"מ
ה (חל א'
סדע ממנו
כתב כן,
בעצמן כן
הלבוש
הדעת

אחת
תות
מי החול
להבית,
ת ויו"ט
בל בימי
למקום
פתחים
הראשי
הכניסות
ומשם
הפתחים
הם דרך
ד וחדר
ר וחדר.

וכן בפתחים שיש מחדר לחדר צריך לקבוע לפי הכניסה
כשבאים מהרחוב דרך פתח השני - שהוא לכניסת דכל
יום. אבל בהפתח שיש מהחדר שאיכא שם פתח הראשי
מהרחוב לשאר חדרי הבית, צריך לידע - דאם מצד
חשיבות חדר ההוא אין משתמשין שם בימי החול אלא
בשבתות ויו"ט וימי שמחה שמזדמנים, שאז הוא עיקר
הכניסה דרך פתח הראשי, שממילא גם קביעת המזווה
להחדר ההוא הוא לפי הכניסה מפתח הראשי, שהרי תמיד
כשמשתמשים בו נכנסים אליו מן הרחוב. ואם יש גם
תשמישין בחול בחדר ההוא, שא"כ לפעמים כשמשתמשין
בו באין לשם דרך הפתח שממנו לחדרי הבית, צריך
לקבוע גם לפתח ההוא בצד ימין הכניסה מחדרי הבית
לחדר ההוא, וכל זה פשוט וברור בעה"י.

הגני ידו מוקירו

משה פיינשטיין

סימן מד

בעניין נטילת מזוזות החביבות עליו כשיוצא
מדירתו, ובעניין אבדה שנמצאה בבית שהיתה
דרה שם אשה שנפטרה ויש לה יורשים

בע"ה ט"ז מנ"א תשמ"א.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם כש"ת מוהר"ר
משה מרגולין שליט"א.

א. יוצא מדירתו ורוצה ליטול המזוזות משום
שחביבות עליו ביותר

הנה

בדבר המזוזות שבדירתו אשר יוצא ממנה
שחביבות עליו מאד, באשר שסופר מומחה
כתבן למענו ביחוד ועתה פסק סופר ההוא מלכתוב ולא
יוכל להשיג שוב מזוזות כאלו. וגם אית לו חביבות
בעצם למזוזות אלו שכתבן חתנו נ"י שמכירו לירא
שמים, וכתבן רק לשם קיום המצווה דכר"ה, שיתרון זה
לא שייך לאחרני.

הנה מש"כ כתר"ה דדמי לזה להא דאיתא בפתחי
תשובה סימן רצ"א סק"ז בשם ספר ברכי יוסף, דאם
הוא מקום שאינו מוצא מזוזות לבית שהוא רוצה ליכנס
עתה שם, יש לסמוך על רב האי גאון ורב אחא דסברי
דאם קבעה מיד בבית האחר מותר, לא מסתבר. דהא אף
כתר"ה אף שחביבין לו מזוזות אלו, מ"מ הא ודאי יודה
שגם במזוזות אחרות של סופר אחר שהוא בחזקת
כשרות יצא ידי חיוב מזווה שעליו. ושייך לדמות זה רק
למזוזות שהן יותר מהודרין, נגד סתם מזוזות שהם בחזקת
כשרות (עי' דעת קדושים ליו"ד סי' רצ"א סעיף ב' סק"א

שלדעתו אין חשש בזה). ואם שם נימא שאסור, לכאורה
ליכא עדיפות לזה.

אך שאפשר מצד אחר. דהא שווין לו מזוזות אלו
שוויין שאין לו תשלומין, וכיון שאין צריך להניחם בלא
תשלומין - הרי אולי רשאי ליטלם, מאחר שאין לו במה
לשלם בעדם. אבל הא משמע שאינו יכול ליטלם אף
כשהנכנס שם הוא עני ואינו מאמינו שישלם. ובבאר
הגולה איתא על הא דכתב הרמ"א ואם הקפיד על
מעותיה השני צריך לשלם (כ"י בשם הרב מנחם), דשם
כתב טוב לשלם לו אבל אין מוציאין, ומפורש כן בב"י.
ואולי הרמ"א שכתב בלשון צריך לשלם, פליג בזה על
הב"י.

ועיין בב"ח שכתב דלתוס' (ב"מ ק"א ע"ב ד"ה לא
יטלנה ויצא) דכתבו דהאיסור על הראשון ליטלה אף דציצית
מטילין מבגד לבגד הוא לפי שע"ז שיטלנה ויצא באין
המזיקין לבית וכאילו מזיק אותן שידורו בבית, חייב השני
לשלם לראשון דמי המזווה. וכונתו אולי הוא משום
דבעצם על הניזק להרחיק את עצמו, ולכן אף שהכא לא
שייך להעמיד החיוב להניח המזווה אלא על הראשון -
אף שהוא למנוע המזיקין מהשני - מ"מ מה ששייך
שיהיה על הניזק כדן, דהוא התשלומין בעד מניעת הנזק.
הוא על השני. אבל עיין בפרישה אות ג' דג"כ הביא
דברי התוס', ומ"מ מסיק רק דטוב שישלם דמיה אבל
אין מוציאין. ואף שחביבות אבל אין מוציאין הן מוקפקין,
בהכרח שאין הכוונה למוחקם, דמאחר דכתב לשון טוב
לשלם - ולא חייב לשלם - הרי לשון זה אינו חיוב ממש,
וא"כ אין להוציא מידו בעל כרחו בב"ד. וצריך לומר
שכיוון שהוצרכו להעמיד חיוב זה על הראשון, לא חילקו
בהחייב לומר שאף שאסור לראשון ליטלה מחויב השני
לשלם לו דמיה. וגם אולי מפני שטובא אין מקפידין על
דמיה שהן מועטין, וגם כבר עשה בה קיום מצווה שהיתה
שווה לו כל מה ששילם אפילו על הזמן שדר הוא בבית,
כמשמעות הלשון (שכ' הב"י בשם רבנו מנחם והביאו
הפרישה) ואם הקפיד על מעותיה - שסתם אנשים אינם
מקפידים. לכן לא חייבוהו אפילו כשנמצא אלו שתובעין
שישלמו.

והב"ח שסובר שחייב, וגם משמעות הרמ"א בלשון
שכ' ואם מקפיד על מעותיה השני צריך לשלם משמע נמי
שסובר שחייב, לא סברי שסתם אינשי מוחלין זה. והוא
משום דאף שהמצווה שכבר עשה בהמזווה נמי היתה
שווה לו כל דמיה, כדחזינו דאף על מצווה שאדם עושה
ברגע אחת, כהא דלולב, משלמין סך גדול, מ"מ לא גרע
זה מדמי מציאה וירושה שג"כ מקפידין כו"ע כמו על
הממון שטרח עליהו. וצריך לומר שמפרשי לשון אבל
אין מוציאין שכ' הב"י בשם רבנו מנחם, היינו אם לא אמר
לו בשעה שראה לשני פעם הראשון שרוצה שישלם לו,
תלינן שמחל לו, מפני שטובא ואולי רובא אין מקפידין

צריך לקנות המזווה מן המוחזק בכשרות שקונה מנאמן [לדידן].

(ה) בית שכור בחו"ל, פטור ממזווה עד שלשים יום (שו"ע סי' רפו סעי' כב), ואם שוכרו על יותר משלשים יום, יש אומרים שקובע מזווה לאלתר, וכן נוהגין (שו"ת משיב דבר ח"ד סי' טז) ¹⁰⁸¹ [כמו בציצית שמכניסין בבגד קודם שלובשו ומתחייב בציצית].

את המזווה (שו"ע סי' רצא סעי' ב), ובמדינה זו שהדרך שכשיוצא דייר אחד, צובעין את הבית קודם שיכנס אחר, והצבע נכנס גם לתוך המזוזות ומקלקל את האותיות, יש להסיר המזוזות ¹⁰⁷⁹, וכן כשצובעין כותלי הבית והוא נשאר לדור שם יסיר המזוזות ¹⁰⁸⁰ או ישמור שלא יצבעו מקום המזווה.

ונפרט כשהמשכיר אינו מוחזק בכשרות

[ויש מקום לדון בעיקר הדיוק מדברי הדה"ח עיי"ש ה, ואכמ"ל]. ובערוה"ש (סעי' מט) פסק כדה"ח והביא שכ"מ בש"ך (סקכ"ח), ובשו"ת יוסף אומץ (סי' ל) הביא שכ"מ במאירי (שבת קמח). ונימוק"י (סוף הל' מזווה), ובדע"ת סי' רפו (סעי' כב) הביא דברי המאירי וכתב שכ"מ בפסקי תוס' (מנחות סי' קסא), ובמנחת פתים סי' רפו (סעי' כב) הביא שכ"ה דעת נחל אשכול (הל' מזווה סי' כה סק"ח). ואמנם בשו"ת אג"מ (י"ד ח"א סי' קעט) כתב שדעת רוב אחרונים כהפ"ת, וכ"ה דעת החמודי דניאל (מכת"י, סי' רפו סעי' כב) ובשו"ת משיב דבר (ח"ד סי' טז ד"ה וע"ז) הביא רא"י מלשון הבה"ג עיי"ש, וכ"מ מדברי כל האחרונים שדנו בשוכר בית בחו"ל אם יכול לקבוע מיד או שצריך להמתין עד כלות ל' יום. ומדברי רבינו משמע שנקט שליכא חיוב עד ל' יום, אבל ס"ל כהסוברים שיש לקבוע תוך ל' יום, ואולי טעמו כדי לחוש לדעת הדה"ח דחייב מיד, ואף לרוב הפוסקים דאין חיוב תוך ל' מ"מ אין בו משום תולמ"ה אף שכשקבעו עדיין היה פטור [ובמנ"ח (מצוה תכג סק"ב ד"ה ויש) נסתפק בזה], וכמו שביאר רבינו דדמי למטיל ציצית בבגד קודם שלובשו דלא מקרי תולמ"ה אע"ג דאין מתחייב בהטלת הציצית עד שעת הלבישה [וע"ע בית מאיר (או"ח סי' יד סעי' ג) ושו"ת מהרש"ם (ח"ח סי' ח)]. ומ"ש רבינו שנוהגין לקבוע לאלתר, כ"כ בשו"ת משיב דבר (שם) ושו"ת בית יצחק (דאנציג, י"ד סי' יא ד"ה ומה), וכבר האריכו האחרונים בזה, ויעויין פ"ת (סק"ח) אי שרי לברך תוך ל' יום, וע"ע שו"ת אג"מ (שם).

יזלזל בו, מי יודע אם יקיים דבריו, ואולי בניו יזלזלו בו, ובפרט שיכול להיות שישכירו הדירה אח"כ לגוי, ואף דהוי רק ספק, מ"מ משום ספק מחוייב ליטלה. ¹⁰⁷⁹. ויעויין שו"ת אגרות משה (י"ד ח"ד סי' מד) "בדבר המזוזות שבדירתו אשר יוצא ממנה שחביבות עליו מאד כו' יכול לסמוך על הגאון הרי"א הענקין זצ"ל, ששמע ממנו שהדרך במדינה זו שאין שום אדם נכנס לבית אא"כ צבע אותה תחילה בעה"ב, וכשצובעין הא מוכרחין להסיר את המזווה שלא תתקלקל, ורשאי ממילא ליטלם. וממילא אף שעדיין לא השכיר, יש להתיר שיטלם גם תיכף אף שעדיין יעברו איזה ימים עד שיצבע". ¹⁰⁸⁰. מבואר שאין איסור להוריד המזוזות כדי לצבוע אף שבאותה שעה הוא דר בבית שאין בו מזווה, ויעויין דעת קדושים י"ד סי' רצא (סק"א) שכתב לענין הסרת מזווה כדי לבדוקה שא"צ לקבוע מזווה אחרת במקומה אא"כ שוהה עד שיבא חכם לעיר לשאלו בספק שבה, דכה"ג נכון להעמיד שם אחרת לפי שעה, והובא בדעת תורה שם (סעי' ב), וע"ע בספר עמק ברכה (מזווה אות יא). ¹⁰⁸¹. בשו"ע סי' רפו סעי' כב איתא "השוכר בית בחו"ל והדר בפונדק בא"י פטור ממזווה שלשים יום כו" ונחלקו האחרונים אי קאי אף בשוכר לזמן ממושכת, דאף בכה"ג פטור עד ל' יום, או דקאי דוקא בשוכר על פחות מל' יום, דבפתחי תשובה שם (סק"ח) כתב דאף כשדעתו לדור בו כמה שנים פטור עד ל' יום, והביא שבדה"ח להחוות דעת (סי' רלח סקט"ז) משמע דס"ל דכה"ג חייב מיד, ובנחלת צבי (שם) האריך בזה

פרק מ: איסור נשיאת הידים
וכשתזדמן לו מזוזה נוספת, ועדיין אין בפתח שיצא ממנו מזוזה, נראה שעליו לקבוע בו
מזוזה^(מ).

כשהנכנס מסרב לשלם

מן. על הנכנס לשלם עבור המזוזות^(מ), ואם הוא מסרב לשלם, מותר ליוצא ליטול את
המזוזות^(מ), ולקובעם בפתח אחר מיד. ויש אוסרים^(מ). ובהפסד מרובה נראה שיש להקל^(מ).

עד מקום קביעתה, חשיב 'מיד'. ובא"א (מבוטשאש, או"ח טו,א) צידד שהיתר הוא כל שהציצית לפניו, ומשמע אף שאינו מטילו בו מיד. וכ"כ בהערות דברי מנחם (על או"ח סט"ו) בשם בעמח"ס חזון נחום וז"ל בעינן שיהיה הבגר מזומן להטילו בו דחיישינן לפשיעותא' וכו'. ולדבריו ה"ה לענין מזוזה כל שברשותו פתח החייב במזוזה, מותר. ומאיך עולה מדבריו דאם הפתח אינו מזומן אף שברצונו לקבוע מיד, אסור.

(מג) דאף שהיה לו היתר לגרום היזק לחבירו, משום ששלו קודם, אך כשנגמר האונס יש לסלק את ההיזק. ואף לטעם הריטב"א יש מקום לומר שחומרת סילוק השכינה, תלוי באורך הזמן, וכיון שבידו לקצר את הזמן שהשכינה אינה שורה בבית, חייב לעשות כן. אמנם י"ל דלפי הריטב"א כיון שנטלה כדי להשרות את השכינה בבית אחר, אין חיוב להחזירה. וכמו שאם נטלה משום שנכנס לדור שם גוי, אף לאחר שהגוי יוצא, אינו חייב להחזירה.

(מד) כמש"נ בפרק מ"ב מסעיף כא.

(מה) אשכול (אורבך), וכ"ה בנדפס ע"ש הריטב"א (ב"מ קב,א) והו"ד בברכ"י (יו"ד רצא) בלא חולק, ומשמע קצת שמצדד כן להלכה. וכ"נ מלשון ר"י מלוניל ורב אחאי (שהובא בשיטמ"ק ב"מ קב,א) שכתבו אלא 'ימכרנה' לו בדמים שהיא שווה. ומסברא נראה דלמ"ד שחייב לשלם, לא יתקנו חז"ל לסייע לגולן להצילו מהסכנה, וכשאינו משלם מותר לו ליטלה. והרי כופין כדי להפרישו מאיסור עושה כ"ש שלא יסייעו בידו. ועוד יל"ע דכשאינו משלם הרי המזוזה גזולה והו"ל מצהב"ע וכמש"נ בפ"ה מסעיף נט, אך עכמש"כ שם בס"ק קמ"ח. גם באגרו"מ (ח"ד סי' מד) בתח"ד צידד שאם אינו משלם יכול ליטלה, אלא שבהמשך נראה שחזר בו, ולשונו שם אינו ברור כ"כ ע"ש.

(מו) ערוה"ש (רצא,ג) שולחן גבוה (שם) ובמזוז"ב (רצא,י) כתב שכן משמע בב"י, וכוונתו לכאורה למש"כ הב"י בשם הר"ר מנוח שאין מוציאין ממנה את דמיה, ואעפ"כ אסור ליוצא ליטלה. אך לענ"ד אי"ז ראייה דאה"נ אם מדינא אינו יכול לתבוע את דמיה, ודאי שאי התשלום אינו סיבה ליטלה, אך לדעת הרמ"א שחייב

אדם, ודאי ששמירתו קודמת לשמירת חבירו. ועוד יתכן שכל האיסור הוא רק כשאינו חושש להיזק חבירו בחינם, אך אם מטרתו כדי לא לבטל את מצוותו, או לצורך שמירתו, אין בזה איסור כלל. ואף לטעם הריטב"א שהאיסור משום סילוק השכינה, מסתבר להחיה, שהרי ממ"נ ישאר בית אחד בלא שכינה, ואי אפשר לקיים שניהם.

יש לתמוה למה נטה הברכ"י מזה. ונראה לדחוק שלעולם הברכ"י מודה להפרמ"ג, אלא הוא מיירי באופן שאינו חייב לדור באותו בית, ובשעת הדחק יכול להישאר בביתו או לדור בבית אחר שיש בו מזוזה, וע"ז כתב שיש לסמוך בשעת הדחק ע"ד השאילתות. ונפק"מ כשיש בבית השני כמה חדרים ובחלקם יש מזוזה, דלברכ"י אינו צריך להצטופף בחדר אחד, ולהשאיר לחבירו את המזוזות, דשעת הדחק שאני. וצ"ע.

מעשה ביהודי שהתחיל להתקרב ליהדות וקבע מזוזות לפתחו, ואח"כ עמד לעבור דירה, ואם נאסור עליו ליטול את המזוזות, מסתבר שלא יקנה מזוזות חדשות, מחשתי שאין למחות בידו כדי שלא ישל באיסור דאורייתא, ואף שעובר באיסור נטילת המזוזה, בשעת הדחק יש לסמוך על השאילתות, וכמש"כ הברכ"י. ואף שלנטל אינו שעת הדחק, דיש בידו לקנות מזוזות אחרות, מ"מ כיון שמבואר בברכ"י שדעת השאילתות לא נדחית מההלכה לגמרי, יש להחשיבו כספק דרבנן, ואין להחמיר בספק דרבנן במקום ביטול מ"ע דאורייתא. ועוד יש לצרף בזה את מש"כ בסעיף טו שאם הנכנס מסרב לשלם עבור המזוזות, שמותר ליוצא ליטלם. ועוד דמוטב שיעבור בשוגג על איסור הנטילה שהוא מדרבנן בקו"ע, ולא יבטל במזיד מ"ע דאורייתא.

(מז) כמבואר בשאילתות (קכו) שצריך לקובעה 'בשעתיה' בפתח השני, וכמש"כ בסק"ו. ועי' בסק"ג שכתבנו שכו"ע מודו לשאילתות. וע"כ שלא סגי בזה שעתיד לקובעה בפתח אחר, אפילו שלא בשעתיה, שהרי מסתמא כל הנוטל מזוזה דעתו לקובעה במקום אחר באיזה זמן, ולא לגנוזה, וע"ז אמרו מעשה שקבר וכו', דכל שאינו קובעה מיד, אסור. וקצ"ע שהשמיטו השו"ע. מש"כ השאילתות 'בשעתיה', לא נתבאר שיעורו. ומסברא היה נראה דכל שאינו משתחה, אף שיש מרחק